

Et glimt av Pastoralklinisk utdanning

AV KYRRE KLEVBORG

Et svært amerikansk militærfly, av typen C-17, står med buken åpen på Ramstein Airbase, nær Kaiserslautern i Tyskland. To busslaster med skadd militært personell, de fleste fra Afghanistan og Midt-Østen, står klare. I tur og orden kalles grupper av soldater fra bussene inn i flyet. Det er noe ikonisk over scenen der soldatene hjelper hverandre inn i flyet. Enkelte blir båret på bære. Andre må legge armen over nakken på tilsynelatende uskadde soldater, og klarer på den måten å komme seg inn på flyet. Dette er en av to ukentlige flight'er fra Ramstein med pasienter fra Landstuhl Regional Medical Center (LRMC), som nå er stabile nok til å overføres til sykehus i USA. På siden står en gruppe norske og svenske feltprester. De nikker til soldater de kjenner igjen fra sykehussengene. Etter at soldatene er på plass i flyet, vinkes feltprestene inn av fly-personell. Der går de fra soldat til soldat. Enkelte vil nok ikke forstyrres, og har allerede lukket øynene i støyen fra de fire flymotorene. De får selvsagt sitte i fred. Andre er synlig glad for anledningen til å si et farvel til feltpresten med den skandinaviske aksenten, eller for anledningen til å høre velsignelsen eller til å be en bønn før den lange flyturen hjem til eget land.

Dette er et glimt fra Feltprestkorpssets (FPKs) Pastoralkliniske utdanning (PKU) som gjennomfører deler av utdanningen ved LRMC, amerikanernes største militærsykehus utenfor USA. LRMC er amerikanernes evakueringsakse for eget og alliert militært personell i Midt-Østen, inkludert Afghanistan og Irak, samt hele Afrika og Europa. Det militære sykehuset utgjør en verdifull læringsarena for norske feltprester. Kursdeltagerne virker som sykehusprester på de ulike avdelingene. Som gruppe kommer de norske (og svenske) feltprestene sammen for å presentere sitt sjelesørgeriske arbeid for hverandre, og reflektere over sin praksis. Dette er PKU-metodikken i et nøtteskall: Refleksjon over sjelesorgpraksis. Hvordan påvirkes en følelsesmessig av samtalene? Hvordan

finne myndighet som bidragsyter i et tverrfaglig miljø? Hva aktiveres av egen tros- og livshistorie i møte med de ulike pasientene? LRMC gir en spesiell ramme. Praksisarenaen er med på å understreke Feltprestkorpsets PKU-kurs som en *militær* utdanning. Samtalepraksisen henter vi jo hos soldater, skadde og syke soldater som har tjenestegjort ute i et av de landene der amerikanerne har militært nærvær. Det er unødvendig å si at det er verdifull læringsarena for norske (og svenske) feltprester. Dessuten har vi fått mye tilbakemelding som presiserer at amerikanerne høyt verdsetter bidraget som FPK bringer gjennom sin kursvirksomhet. Vi har fått flere sterke bekreftelser på at våre feltprester holder et godt nivå, og sykehusets ledelse inviterer oss tilbake på nytt og på nytt.

Tidsskriftet *PACEM*, som du nå sitter med i hendene, er et tidsskrift for etisk refleksjon innen en militær kontekst. Etikkfaget har som kjent alltid vært en essensiell del av feltprestenes refleksjonsmateriale. Feltprestene har tradisjonelt undervist i etikk ute ved de ulike avdelinger og på alle nivåer av Forsvarets undervisningssystem, og feltprestene har innehatt rollen som sjefens rådgiver i etiske og religiøse spørsmål.

Fra mine tidlige år som feltprest husker jeg et begrep som hjalp meg til en slags avklaring av egen rolle i møte med militære kolleger når vi sammen sto overfor etiske problemstillinger. Begrepet er *kritisk solidaritet*. Dette husker jeg som et slags *slogan*, og jeg tenker det fremdeles sier noe viktig om feltpresttjenesten: Et ønske å *tilhøre* Forsvaret, men samtidig bevare tilstrekkelig grad av *distanse*, slik at en kan ha frimodighet til å være tydelig overfor både medsoldater og Forsvarets ledere når viktige etiske hensyn kan synes å komme i bakgrunnen.

Kanskje det gamle slagordet *kritisk solidaritet* kan gjøres gjeldende også innenfor en annen kjernevirksomhet for feltpresten, nemlig innen *sjelesorgen*. Her er det avgjørende for det første at sjelesørgeren kommer nær sin bruker, i den forstand at det er tilstrekkelig grad av gjensidig forståelse og tillit. Uten medfølelse er det vanskelig å bygge gode relasjoner. Men for det andre er det også viktig med en tilstrekkelig avstand, slik at feltpresten ikke blir fanget i ren bekreftelse av den enkelte. Her er det viktig at feltpresten arbeider med egen myndighet, og dermed også med tryggheten på at hun har noe å bidra med.

I dette nummeret av *PACEM* lånes noe av spalteplassen bort til bidrag som springer ut av denne andre kjernevirksomheten for Feltprestene: *Sjelesorgen*. Begrepet *sjelesorg* kan skape en del forvirring. Etymologisk har det lite eller ingenting med *sorg* å gjøre. Opphavet for vårt begrep *sjelesorg* har vi i det tyske *Seelensorg*. En mer presis oversettelse av dette er muligvis *sjeleomsorg*. Vi drar omsorg for sjelen. Dette er heller ikke helt dekkende, all den tid sjelesørgeren

ønsker å ha det *hele* mennesket for sitt øye, og drar omsorg for menneske i alle sine dimensjoner. Dette kunne det selvsagt sies mye om, men her begrenser vi oss til noen korte ord som understreker et helhetlig menneskesyn: Mennesket er ikke alene *kropp*, heller ikke alene *psyke*. Mennesket er et sosialt vesen, bestemt blant annet av sine relasjoner, men mennesket er heller ikke begrenset til dette. Mennesket har en åndelig side, en slags eksistensiell søken er felles menneskelig. Enhver person har hver av disse sidene, og sjelesørgeren er interessert i det hele mennesket. Kristne sjelesørgere vil lene seg på gudsnærværet som en dimensjon i samtale. Ikke nødvendigvis som et spesifikt tema i samtalen, men likevel en bærende dimensjon.

Mennesker er Forsvarets viktigste ressurs. Det ligger i sakens natur at en yrkeskarriere i Forsvaret kan innebære risiko for eget liv og egen helse. Forsvaret kan ikke la være å utsette soldater for risiko. Desto viktigere er det at Forsvaret tar godt vare på denne viktigste ressursen de har på en så god måte som mulig. Nettopp i dette perspektivet er det viktig å tenke helhetlig om menneske. Det holder rett og slett ikke å bare bry seg om sine soldaters fysiske helse. Å tenke helhetlig om sine soldater er en etisk forpliktelse som påhviler Forsvaret. Sjelesorgen er Feltprestkorpsets bidrag inn i denne etiske forpliktelsen, og et viktig sådant.

Tre av bidragene i dette nummeret av *PACEM* lar oss bli kjent med feltpresten som sjelesørger samt eksempler på typen faglig refleksjon feltpresten bedriver. I rammen av pastoralklinisk utdanning skal hver deltaker undervise i et tema knyttet til de personlige målsetningene som hver deltager setter seg. Det er eksempler på slike undervisningsøker som i dette nummeret er skriftliggjort og omdannet til artikler. Det er altså ikke selve sjelesorgsamtalene bidragsyterne bretter ut i sine artikler. Det kunne lett bli problematisk av hensyn til taushetsplikt. Snarere er bidragene refleksjoner over temaer som har en sjelesorgfaglig betydning, men som dessuten har aktualitet langt utover feltprestens virkefelt; vi tror og håper hele vår leserkrets vil ha glede av artiklene.

PKU er en praktisk utdanning; dens metodiske grep er refleksjon over praksis. Vi trenger en praksisnær refleksjon over etiske problemstillinger vi står overfor i virkeligheten vi møter. Trygve Tyreid deler av sine refleksjoner om nødvendigheten av etisk bevissthet hos sjelesørgeren (og enhver som samtaler med andre mennesker). Vi blir kjent med viktige begreper som makt i samtalerelasjonen, behovet for grenser og nærhet/avstand. Tyreid oppmuntrer sjelesørgeren til å undersøke hvordan han eller hun selv berøres av konfidenten, hvordan sjelesørgeren eget liv aktiveres i samtalen. *Driveren* for Tyreid er den

enkelte konfident, og at denne skal bli møtt med omsorg. Dette er et tema som på særlig vis er aktuelt i forsvarskonteksten, der den enkelte person ofte kan forsvinne i uniformitet, som jo må og skal kjennetegne Forsvaret. Desto viktigere er arenaene der den enkelte kan møtes nettopp som seg selv.

Paul Andreas Haug tar leseren med inn i et spennende møte med hermeneutikkens verden. Haug skriver om mulighetene for å forstå hverandre, men også hva som kan være begrensningene. I sjelesorgsamtalen, så vel som i andre samtaler, møter de samtalende hverandre med ulike livsfortellinger. Hvordan kan det oppstå et virkelig møte når vi bringer så ulike erfaringer til møtet? Dette er det mangfoldige landskapet forfatteren inviterer oss inn i. Han bruker både filosofi, psykologi og teologi som følgesvenner gjennom artikkelen. Grunntonen er en bestemt tro på møtet, og overbevisningen om at vi trenger noen som ønsker å lytte, noen som ønsker å forstå.

Tro på møtet har også jeg. I sjelesorgsamtalene skapes arenaer der opplevelser kan deles, lyttes til, og bli møtt med godhet og velvilje. Livet farer hardt med en del av oss, og enten vi opplever at livet farer hardt med oss eller ikke, kan vi alle ha nytte av en medvandrer. Uansett hvor vonde opplevelser den enkelte bærer på, er det ikke nødvendig å være alene med den. Det går an å bygge broer til andre. ”No man is an island”, skrev John Donne i 1624. Det er fremdeles sant i dag, og det er en sannhet som Feltprestkorpsets PKU-utdanning gjerne vil bidra til å fremme.